

УДК 811.161.2'373.7 : 177.5

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗАМОЖНОСТІ / НЕЗАМОЖНОСТІ ЗІ СЛОВОМ-КОМПОНЕНТОМ ХЛІБ

Тетяна Сотова

*Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва,
кафедра української та російської мов,
п/в „Комуніст-1”, кімн. 3-229, 62483 Україна, Харківська обл.,
тел.: 0572997561
ел. пошта: habibi25@rambler.ru*

Розглянуто фразеологічні одиниці зі словом-компонентом *хліб*, що вербалізують поняття „заможність / незаможність”. Слово-компонент *хліб* мотивує реалізацію у внутрішній формі фразеологічну одиницю (ФО) символічної функції – достатку, багатства.

Ключові слова: фразеологічна одиниця (ФО), багатство, бідність, достаток, слово-компонент *хліб*.

Останні роки позначені посиленням інтересу іноземців до України, її культури і традицій, а також вивчення української мови як одного з потужних засобів трансляції етнографічної інформації. Саме тому українська мова як іноземна сьогодні є перспективним освітнім напрямом.

Сучасні навчальні посібники для опанування мови неукраїномовними носіями мають чітку практичну спрямованість і зорієнтовані на активну комунікативну діяльність із залученням країнознавчої інформації: „Вступний курс з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення” (О. Волкова, Н. Воронова, Є. Голованенко та ін.), „Українська мова для іноземців” (Н. Лисенко, Р. Кривко, Є. Світлична, Т. Цапко) та ін.

Знайомство із фразеологічним фондом української мови є одним зі складних мовних питань, оскільки потребує засвоєння матеріалу інтра- та екстралінгвального характеру, що відбиває у фразеологічному значенні історичне минуле етносу, специфіку національного світосприйняття, виховання й віросповідання українців, народні звичаї, особливості побуту тощо. Зауважимо, що проблема оволодіння фразеологією у процесі викладання української мови як іноземної не нова. Цьому питанню присвятили свої наукові розвідки Г. Кузь, І. Кушнір, Г. Наконечна, Н. Хібеба, Н. Ядловська та інші, проте фразеологічні одиниці (ФО) на позначення заможності / незаможності окремо не розглядалися.

В уявленні українців соціальне розшарування асоціюється з багатьма чинниками (гроші, коштовності, дорогий одяг, наявність / відсутність власного помешкання й території тощо), діапазон яких із часом зазнав змін (сьогодні заможною є людина, котра має владу, привілеї, гроші, нерухомість, землю, коштовності, „брендовий” одяг і парфуми, транспортні засоби тощо), проте основоположним показником належності людини до певного прошарку була і залишається їжа, а головно – хліб. Оскільки фразеологічні одиниці зі словом-компонентом *хліб*, які б презентували у своєму значенні поняття „багатий / бідний” раніше не були спеціальним предметом наукових розвідок, а

розглядалися лише принагідно, тому й вважаємо цей матеріал актуальним і, відповідно, мету формулюємо так: проаналізувати особливості формування значення ФО зі словом-компонентом **хліб**, що називають стан заможності чи незаможності; з'ясувати роль етнокультурної інформації у формуванні внутрішньої форми.

Як відомо, основною складовою частиною матеріальної культури народу є його їжа. Її характер залежить від історичних умов, природно-географічного середовища, соціального становища людини тощо. Для українців традиційним продуктом завжди був хліб – „харчовий продукт, що випікається з борошна; перен. Основний життєво необхідний продукт” [1: 1563]. В етимологічному словнику М. Фасмера вказано, що слово **хліб** відоме всім слов'янським і неслов'янським народам, також зазначено, що можна говорити про запозичення з нім., пор. гот. *hlaifs* „хліб”; лат. *libum* – „пиріг, корж” [13, Т.4: 242]. Ф. Вовк висловлює припущення, що випікання хліба існувало у слов'янських народів здавна, хоч назва його, мабуть, чужа (латинське *libum*, болгарське *хлябъ*). Щодо Київської Русі, то тут випікання хліба можна вважати за документально доведений факт уже в XI столітті [2: 85].

Для українців, як і для інших слов'ян, хліб символізує рівень добробуту, багатства, здоров'я. Про це говорить і О. Назаренко, яка досліджувала українську фразеологію як вираження національного менталітету, вона, зокрема, зазначає: „Народні уявлення про матеріальні статки або скруту обов'язково пов'язувались із хлібом” [9: 13].

В. Жайворонок звертає увагу на те, що хліб – це Божий дар; він має обрядове значення – при сватанні, заручинах, батьківському благословенні на шлюб, при новосіллі, на похороні тощо; символ щастя, розмноження, згоди, єднання, багатства; найголовніша їжа [4: 618]. Хліб – засіб існування у тих країнах, де він був і є найголовнішим харчовим продуктом [12: 397].

В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак образ хліба відносять до 100 найвидатніших образів української міфології, зокрема, зазначають, що хліб є символом добробуту; побажання "хліб та сіль" прикликає до родини багатства [6: 388]. О. Левченко зауважує, що хліб – важливий концепт у всіх землеробських культурах, має символічне значення й у християнстві. Насамперед у найвних мовних картинах світу хліб символізує їжу, найнеобхідніший засіб для існування, роботу чи заробіток [7: 273]. Таким чином, для українців образ хліба усвідомлюється як своєрідний код національної культури, що є символом здоров'я, добробуту, достатку, багатства. Не дивно, що про нього згадували й у молитвах „*Хліб насущний дай нам на сьогодні*” (молитва *Отче наш*) [3: 86].

У наявних словниках української мови зафіксовано фразеологічні одиниці зі словом-компонентом **хліб**, що засвідчують соціальне розшарування суспільства: уявлення про забезпеченість передають ФО: **[і] хліб і до хліба; жити [собі] та (і) хліб жувати; переходити / перейти (вийти) на легкий хліб**; про бідність: **перепадати / перепастися на хліб; перебиватися з хліба (з юшки) на воду (на квас); жити на сухому хлібі; їсти сухий хліб; ділити хліб [і сіль] (хліб-сіль); відривати [шматок] [хліба] від рота; відбивати (відбирати, перебивати) / відбити (відібрати, перебити) хліб; [і] хліба ні за що купить; зводити (звести) з хліба (з хазяйства); іти за прошеним хлібом (на прошеному хлібі); проханий (прошений, ласкавий) хліб (шматок); хліба ні скорини**; про засоби, необхідні для існування: **хліб насущний (насушний); піти на свій хліб; заробляти [на] хліб (шматок хліба); добувати хліб [свій] (хліба); дати хліб у руки; мати шматок (кусень, кусок і т. ін.)**

хліба; легкий хліб (рідко легкі хліба); лежаний (лежачий) хліб; тяжкий хліб; їсти хліб.

ФО **жити [собі] та (і) хліб жувати** – „вести нормальний, матеріально забезпечений спосіб життя” [15, Т.1: 294] – сигналізує про заможність, оскільки наявність слова-компонента **хліб** і відповідного дистрибутивного оточення **жити і жувати** (хліб) асоціюється зі спокійним, фінансово забезпеченим життям, напр.: *От вони купили собі хату в тім селі, завелись хазяйством та й живуть і хліб жувають* (Укр. казки); *Поставив [економ] собі дім на графській землі в містечку, платить за ґрунт чини і живе собі та хліб жує без роботи* (І. Нечуй-Левицький); – *А-а-а, чумаченько винозорий, – мертво проскрипів Гарматій. – Як ся маси? – Хвалити бога. – Живеш і хліб жуєш?* (М. Стельмах) [15, Т.1: 294]. Про матеріально забезпечене існування говорить ФО **[і] хліб і до хліба** – "необхідні засоби для існування; достаток" [11: 745]. Дистрибутивне оточення стрижневого слова-компонента – **і до хліба** – символізує достаток, а отже, одиниця називає стан заможності, напр.: – *Все в мене поки що є: і хліб і до хліба* (О. Гончар); *Зріють пшениці ось уже протягом чотирьох тисячоліть, даруючи людям щедрі ужинки, щоб був хліб і до хліба* (З журналу); – *Чого ви, мамо, є в нас, слава Богу, хліб і до хліба, поле, воли. – Якби ти взяв це дівчину не вбогу, то, може б, яось і пожили* (Л. Костенко) [11: 745].

ФО **переходити / перейти (вийти) на легкий хліб** – „переставати працювати, займатися діяльністю; діставати все необхідне для існування, не докладаючи великих зусиль” [15, Т.2: 623] – сигналізує про такі статки, які здобуваються без важкої праці, напр.: *Відколи стало Гуляй-Поле махновською столицею, ... розучилось, відвикло працювати, на легкий хліб перейшло* (О. Гончар) [15, Т.2: 623].

О. Левченко звертає увагу на те, що в сучасному мовленні використовують ФО **хліб з маслом**, де масло символізує щось більше, ніж мінімально необхідне [7: 275].

На думку Н. Грицик, через хліб як один із центрів концептуальної мовної картини українців, через його зв'язки з іншими образами можна описати й інші мовно-естетичні знаки національної культури [3: 84]. Яскраво вираженими з цього погляду є ФО, в яких образ хліба є основним джерелом отримання грошей, що свідчить про працьовитість українців і прагнення бути самостійними, тобто матеріально незалежними.

ФО **піти на свій хліб** – „жити на власний заробіток” [17, Т.2: 131] – опосередковано називає стан не багатий, але й не бідної людини, тобто середняка (коли людина починає самостійно працювати і може потроху заробити собі на життя) – *Батько з сімнадцятирічного зросту пішов на свій хліб* (М. Кропивницький); *Хома ремесла в селі навчиться, за ним Федос, а там і інші діти на свій хліб перейдуть* (В. Петльований) [17, Т.2: 131].

Синонімічні ФО **заробляти [на] хліб (шматок хліба)** [17, Т.1: 204] і **добувати хліб [свій] (хліба)** [15, Т.1: 255] в українських фразеологічних словниках зафіксовані зі значенням „добувати засоби для існування, заробляти на життя”. У внутрішній формі реалізують уявлення про *хліб* як основний продукт харчування і як про найнеобхідніший засіб для фінансового забезпечення життя, напр.: *Вигадали машинами молотити ... на те тільки, щоб бідному чоловікові не дати заробити шматка хліба* (Панас Мирний); *Ті вчать, бо вони не мають поля. Вони цим на хліб заробляють! А в тебе поле, в тебе господарство!.. А ти ні про що не дбаєш, тільки про книжки та про молитви* (І. Нечуй-Левицький); *Важко було Лисичці хліба*

добувати (І. Франко) [10, Т.11: 79]; *Я [Мічурін] все думаю, що хліб майбутнього – не пшениця, а горіх. Коли людство це зрозуміє, кінчиться прокляття Адама – „в поті лиця добувати хліб свій”* (О. Довженко) [15, Т.1: 255].

В українській мові зі значенням „засоби до існування, здобуті без важкої праці” закріпилися ФО **легкий хліб** (*рідко легкі хліба*); **лежаний (лежачий) хліб**, які є синонімами і називають людей не багатих, але й не бідних, швидше – ледарів [11: 745], [15, Т.2: 923]. Напр.: *Він, сестрице, нероба, і він ледащо: змалечку служив у дворі за льокая [лакея]. Звик на легкім хлібі* (М. Коцюбинський) [16: 210]. *Роботи не боюся: треба жити, то треба й робити, щоб не було од Бога гріха, а од людей сорому. Нема нігде хліба лежачого* (Марко Вовчок) [16: 210].

ФО **тяжкий хліб** реалізує антонімічне значення „заробітки, здобуті важкою працею, великими зусиллями” [11: 746] і орієнтує на людей, яким „хліб” (заробіток) дається важкою працею, напр.: *Тепер вірю, що буде в нас школа, хоч і тяжкий ваш [вчителю] хліб* (М. Стельмах).

Низка ФО зі словом-компонентом **хліб** реалізують у своєму значенні уявлення українців про мінімальний статок, відносно достатній для прожиття: **хліб насущний (насушний)** – „засоби, необхідні для прожитку, для існування” [11: 746]. Напр.: *Хліборобу честь і слава, перша чарка йому йде, Його праця-бо кривава Хліб насущний нам дає* (І. Манжура); *Люба, мамочко! Отримали ми вчора гроші, – спасибі тобі за них, тепер уже „хліб насущний” надовго забезпечений* (Леся Українка); *Раніш селянина давили межі, панські володіння, вічні турботи про хліб насущний* (М. Чабанівський) [11: 746]. ФО **мати шматок (кусень, кусок** і т. ін.) **хліба** у фразеологічних словниках зафіксована із такими значеннями: 1) "добувати засоби до існування, заробляти на прожиття" [11: 379]. Напр.: *Схопивсь Мірошник, да [та] пізенько, Що поки йшла вода маленька, Щодня він хліба мав шматок* (Є. Грібенка); *Я б раділа, коли б мені трапилось таке місце, як у вас. Та, що казати, я дякую Богові, що маю собі певний шматок хліба* (Леся Українка); 2) „жити, не відчуваючи значних нестатків” [11: 379], напр.: *Вона бралась за будь-яку роботу, щоб хоч постійно кусень хліба мати* (З газети); 3) „добувати засоби до існування, бути влаштованим у житті”, напр.: *Я не думаю заснидіти навіки в компанійонках! – Ох, пані, гріх вам так казати. Я б раділа, коли б мені трапилось таке місце, як у вас. Та, що казати, я дякую богові, що маю собі певний шматок хліба* (Леся Українка) [17, Т.1: 292]. Думаємо, це можна пояснити стійкими асоціаціями із стрижневим словом-компонентом **хліб** як символом достатку, а також дистрибутивним оточенням **шматок, кусень, кусок**, що сигналізують про середній достаток.

Фразеологічні одиниці із зазначеним словом-компонентом, крім сказаного, засвідчують потребу українців у винайденні засобів до зміни власних статків, пов'язаних унасамперед з необхідністю заробляти: ФО **дати хліб у руки кому** – „дати кому-небудь можливість матеріально себе забезпечувати” [10, Т.11 79]. Хліб сприймається як фінансова можливість (робота, додатковий заробіток) забезпечувати себе, тобто не бути бідним,напр.: *Через тиждень почнуться курси трактористів. Відпусти свого Петра на ці курси. Дай йому хороший хліб у руки, добру роботу* (М. Томчанин). ФО **перепадати / перепастися на хліб кому і б / д, безос.** [15, Т.2: 620] „мати мізерний заробіток” – сигналізує про бідність, але не крайню. Слово-компонент **перепадати** у фразеологічному значенні реалізує семи „траплятися час від часу”, „іноді отримувати”, стрижнєве слово-компонент **хліб** – „щось мінімально необхідне”, напр.: *Піду до кого або хто покличе [попрати] – може, хоч на*

хліб перенаде (Панас Мирний) [15, Т.2: 620]. ФО **відбивати (відбирати, перебивати) / відбити (відібрати, перебити) хліб чий, у кого, рідко кому** – "позбавляти кого-небудь заробітку, беручись за ту саму роботу" [15, Т.1: 113]. Напр.: [Галя] *Я, каже, вивчу, як слід, якого хлопця, а він мені буде хліб одбивати...* (Панас Мирний); *На кого ж ви вчились? – Теж на вчителя! Мало не перебив ваш хліб, – білозубо засміявся Марко* (М. Стельмах) [15, Т.1: 113]. *Він [керівник] дозволяє собі дати нам пораду: ми не сміємо робити конкуренції освіченим людям його народу. Не сміємо відбивати в них хліб своєю науковою зброєю, яку здобули* (Л. Мосендз) [16: 209-210].

ФО **жити на сухому хлібі** [10, Т.9: 165]; **їсти сухий хліб; ділити хліб [і сіль] (хліб-сіль) з ким і б/д** [15, Т.1: 244, 358] є синонімами і реалізують уявлення про людей дуже бідних. Наведені одиниці об'єднані такою інтегральною ознакою, як „жити бідно”, а протиставляються диференційними – „постійно жити у нестатках, бідності”; „жити у нужді, у нестатках”, напр.: *Люди зі своєї роботи щось мають, а ти весь вік сухий хліб їси* (Григорій Тютюнник) [15, Т.1: 358]; „жити бідно з ким-небудь, спільно харчуватися в умовах недостатньої матеріальної забезпеченості”, напр.: *По від'їзді Тасі Раїса умовилася у старої матушки. Щодня утръох вони ділили хліб-сіль* (М. Коцюбинський) [15, Т.1: 244].

В українській мові презентовано групу ФО, які називають найбідніший прошарок населення – жебраків. ФО **проханий (прошений, ласкавий) хліб (шматок) заст.** – „милостиня” [11: 745]. Слова-компоненти **проханий (прошений, ласкавий)** у цілісному значенні ФО реалізує семи „який необхідно просити”, „довго просити”, стрижневе слово-компонент **хліб** уже традиційно виступає мотиватором значення „щось мінімально необхідне”, напр.: [Неофіт-раб:] *Я досі був рабом.., а ви тепера ще й жебраком мене зробить хотіли, щоб я поволі руку простягав по хліб ласкавий* (Лєся Українка); *Гірко мені проханий хліб їсти* (А. Хижняк) [11: 745]. ФО **їти за прошенням хлібом (на прошеному хлібі)** – „їти куди-небудь, харчуючись милостинею” також називає стан крайньої бідності, напр.: *Та й лишився такий бідний, що за прошенням хлібом іду додому* (Укр. казки) [10, Т.8: 350]. Подібне значення представлене ФО **[і] хліба ні за що купити** – „зовсім без грошей, бідний” [14: 321]. Дистрибутивне оточення – **ні за що купити** – свідчить про абсолютну відсутність грошей, неможливість придбати найбільш необхідне. ФО **хліба ні скорини** – „нема ні шматка хліба; нема ніякої їжі” [10, Т.9: 299] – презентує уявлення українців про найбідніших, які не мають навіть найменшої частини від цілого мінімального необхідного продукту харчування, напр.: *Ой, косили косарики Півтори неділі, – Не бачили косарики Хліба ні скорини* (Укр. думи) [10, Т.9: 299].

Хліб, особливо у бідняцькій родині, є неодмінною умовою існування. ФО **перебиватися з хліба на воду** [15, Т.2: 612] – „жити дуже бідно, терпіти нестатки” сигналізує про бідність, на що вказує дистрибутивне оточення стрижневого слова-компонента – **вода і перебиватися** – „терпіти матеріальні нестатки, обходитися якийсь час малим” [1: 900], тобто в людини немає коштів для придбання якої-небудь іще їжі, а отже, залишається їсти тільки хліб – мінімальний необхідний продукт, напр.: *Що дістане [Атанас] з їжі, то все Павлові тиче, наче малій дитині. А сам перебивається з хліба на воду* (В. Кучер) [15, Т.1: 612]; *Коли батько так-таки і не розбагатів... Та, ну хіба воно зберешся, коли з хліба на воду перебиваєшся* (Нар. оповід.); *Він Олексій Розумовський навіть не сповіщав рідних,*

що перебуває при дворі, не допомагав матері, яка **перебивалася з хліба на воду** (В. Чумак) [16: 210].

ФО **їсти чужий хліб; їсти казенний хліб; переїдати / переїсти хліб** [15, Т.1: 357-358; Т.2: 616]; **хліб-сіль їсти** [17, Т.2: 241]; **на хлібах (на хлібі) чийх (чийому)**, зі сл. жити, сидіти, бути і под. [11: 746] опосередковано можуть сигналізувати як про стан багатства, бідності, так і відносної заможності, тому що життя за чийсь рахунок можна розуміти і як задоволення мінімальних найнеобхідніших життєвих потреб, і як забезпечення себе всім тим, чого можна забажати. Наведені ФО є синонімами, співвідносяться з дієсловами й утворюють один синонімічний ряд. Об'єднані інтегральною ознакою „жити за чийсь рахунок”, а протиставляються такими диференційними ознаками, як „жити за рахунок держави”, напр.: *Довелося їй на старість казенний хліб їсти* (М. Коцюбинський) [15, Т.1: 357]; „жити не за власний рахунок”, напр.: *Незвичним було для нього їсти чужий хліб* (З газети) [15, Т.1: 358]; *Пожитки взяла [Василинка] з собою, – гойднула рогатим вузликом, – а більше мені від матері нічого не треба. Ви не думайте, що я ваш хліб переїдатиму чи без роботи сидітиму. Кину школу й піду в ланку або до худоби* (Є. Гуцало) [15, Т.2: 616]; *Санаторці жили на хлібах Якима Івановича Потопальського мов у Бога за дверима* (Ю. Збанацький); ... *Вибрикайсь на волі, коли дуже розжирів на товариському хлібі* (П. Куліш); – *Йди з мого достатку, .. як ті розумники, що скаламутили тобі мізки і які тебе в Сибір на поселення запроторять. Тоді вже можеш плювати на мене, а тепер, поки на моєму хлібі сидиш, – зась!* (М. Стельмах) [11: 746].

Здійснений аналіз ФО зі словом-компонентом **хліб** засвідчує наявність одиниць, що називають забезпечених людей (12 %), представляють уявлення носіїв мови про бідність (50 %), а також репрезентують групу ФО, які передають уявлення про засоби, необхідні для існування (38 %). У внутрішній формі ФО відображено уявлення українців про хліб не лише як про основний продукт харчування, найнеобхідніший засіб для забезпечення життя, мінімальний статок, а й як про символ достатку, багатства. Етнокультурна інформація, що стала тлом для розуміння цілісного значення фразеологізмів зі словом-компонентом **хліб** розширює знання про матеріальну і духовну культуру українців, специфіку національного світосприйняття, народні звичаї, особливості побуту тощо. Проте вербалізація поняття „заможність” не обмежується лише окресленими фразеологізмами, що може становити предмет наступних розвідок.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.
2. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології / Хведір Вовк. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
3. Грицик Н. Хліб – мовно-естетичний знак української культури / Н. Грицик // Мовознавчі студії. Фразеологізм і слово у тексті і словнику: за матеріалами Всеукр. наук. конф. на пошану 75-річчя від дня народження проф. Мар'яна Демського – Вип. 2. – Дрогобич: Просвіт, 2010. – С.80–89.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В.В.Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.

6. Завадська В. 100 найвідоміших образів української міфології / В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак. – К. : Орфей, 2002. – 448 с.
7. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект : [монографія] / О. П. Левченко. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.
8. Любашенко О. С. Лінгводидактичні стратегії навчання української мови студентів неспеціальних факультетів вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання (українська мова)” / О. С. Любашенко. – К., 2008. – 44 с.
9. Назаренко О. В. Українська фразеологія як вираження національного менталітету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. В. Назаренко. – Дніпропетровськ, 2001. – 24 с.
10. Словник української мови : [в 11 т.] – К. : Наук. думка. – Т.3. – 1972. – 744 с.; Т.8. – 1977. – 929 с.; Т.9 – 1978. – 918 с.; Т.11 – 1980. – 700 с.
11. Словник фразеологізмів української мови / [укл. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін.]. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с. – (Словники України).
12. Тресиддер Дж. Словарь символов / [пер. с англ. С. Палько] / Дж. Тресиддер. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 448 с.
13. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : [у 4 т.]. / [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева] – [изд. 2-е, стереотип.]. – М.: Прогресс, 1986-1987; Т.4. – 1987. – 864 с.
14. Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу : 6019 фразеологізмів / [В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко]. – [5-те вид., перероб. й доп.] – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 384 с.
15. Фразеологічний словник української мови : [у 2-х кн.] / [укл. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін.] – Кн. 1-2. – К. : Наук. думка, 1993. – 984 с.
16. Фразеологічний словник української мови : Близько 2500 виразів / [В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко]. – К. : Освіта, 1998. – 226 с.
17. Фразеологічний словник української мови : [у 2-х т.] / [уклад. Г.М. Удовиченко]. – Т. 1-2. – К. : Вища шк., 1984. – Т.1. – 304 с.; Т.2. – 384 с.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ СОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ / НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ СО СЛОВОМ-КОМПОНЕНТОМ ХЛЕБ

Татьяна Сотова

Рассмотрено фразеологические единицы со словом-компонентом *хлеб*, которые вербализируют понятие „состоятельность / несостоятельность”. Слово-компонент *хлеб* мотивирует реализацию во внутренней форме ФЕ символической функции – достатка, богатства.

Ключевые слова: фразеологическая единица, богатство, бедность, достаток, слово-компонент *хлеб*.

THE PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE WHICH DENOTE THE „PROSPERITY / INPROSPERITY” STATE OF THE WORD-COMPONENT „BREAD”

Tetyana Sotova

Phraseological units with the word-component „*bread*”, which verbalize the notion of prosperity / inprosperity have been considered. The word-component „*bread*” motivates the realization within internal form of FU symbolic function – prosperity, richness.

Key words: phraseological unit, poverty, richness, prosperity, word-component, „*bread*”.

Стаття надійшла до редколегії 13.03.2011
Прийнята до друку 2.04.2011